

PLANLAMA YARGILANAMAZ!

TMMOB Şehir Plancıları Odasının da kurulma amaçları arasında da yer alan mesleğimizin disiplini ve ahlakını korumak, şehir planlama bilimini geliştirmek ve mesleğimizin etik değerlerini gözetmek adına öncelikle mesleğimizi, şehir ve bölge planlama disiplini tanımlayarak, önemini, bileşenlerini ve neden yargılanamayacağını ortaya koyacağız.

İlk yerleşimlerden beri var olan planlama en temelde insanlığın karmaşık bir yapıda olan doğayı anlaması ve kendileri için daha az karmaşık bir hale getirmesi çabasından doğmuştur. İlk yerleşimler, insanlığın kendileri için güvenli, yaşanabilir, sınırları belirli, gündelik hayata yönelik ilişkilerle biçimlenen mekanlar olarak oluşmuştur.

Tarihsel süreçte toplumsal ilişkilerin karmaşıklaşması ve gelişmesi ile yaşanan nüfus hareketleri, ekonomik dönüşümler ve teknolojik gelişmeler yerleşimleri kentlere dönüştürmüştür. Kentlerin oluşmasını takip eden süreçte, 19. yüzyılın sonlarında şehir planlama anlayışı ortaya çıkmış ve kurumsallaşmıştır. Şehir planlama tarih boyunca kentlerin sorunlarına çözüm arayışı içerisinde gelişmiş, dönemin ihtiyaçlarına cevap veren farklı kuramsal yaklaşımlarla şekillenmiştir.

Ülkemizde 1960'larda lisans düzeyinde bağımsız olarak kurulan Şehir ve Bölge Planlama bölümlerinde şehircilik eğitimi verilmeye başlanmış ve şehircilik disiplini oluşmuştur. Günümüzde ise şehir ve bölge planlama yerleşme sistemleri ve yerleşmelerin bütününe ilişkin, tutarlı ve akılcı bir yaklaşımla, bilimsel ve sanatsal temellere dayanan, estetik ve kamusal yararları gözeten, toplumsal, ekonomik ve mekânsal yapılara ilişkin düzenlerin kurulması ile ilgili bir disiplin haline gelmiştir.

Şehir planlama disiplini sağlıklı, riskleri en aza indirgenmiş, güvenli toplumsal ve fiziksel çevreler oluşturmak, bunu yaparken de doğal çevreyi ve kültürel miras alanlarını korumak, toplumla doğal çevrenin sürdürülebilir ilişkisini inşa etmek, toplumun yalnızca bir kesiminin değil tüm toplumun ve hatta kuşaklar ötesi yararları ön plana almak, toplumun ihtiyaçlarını toplumu da sürece dahil ederek doğru ve gerçekçi bir şekilde saptamakla yükümlüdür. Planlama yalnızca bugünün koşullarına göre değil, henüz olmamış olanla, yani gelecek ile ilgili öngörülere ve tahminlere yöneliktir. Geleceğe yönelik hedef, amaç, stratejiler ve eylemler üretir. Değişimi toplumsal yararı öne alarak yönlendirir.

Planlama bilimseldir. Şehir planlama bilimsel bilgiye, bilimsel bilgi ise sürekli sorular üretmeye, sorgulamaya, yanıtlar aramaya, araştırmaya ve eleştirmeye dayanır. Bu nedenle planlama yöntem ve teknikleri bilimsel ve eleştirel düşünmeyi gerektirir.

Çok boyutlu bilgi birikimi ve özel bir eğitim gerektiren şehir planlama, insanların ihtiyaçlarını toplumun ve yerleşmelerin yararı ölçüğünde belirleyip, gelecek için amaçlar oluşturan, bilgiyi yorumlayarak tasarıma dönüştüren, yerleşmelerin geleceğini biçimlendiren ve sosyo-ekonomik dönüşümleri de yönlendiren bir disiplindir. Şehir planlama, mekânsal biçimlenmeyi buna neden olan ekonomik, demografik ve sosyo-kültürel dinamiklerin bir sonucu olarak görür. Bu nedenle mekânsal boyutun yanı sıra bu dinamikleri de araştırır, öngörür ve bunlara yönelik amaç ve hedefler geliştirir.

Planlama alanları yalnızca şehirlerin arazi kullanımını değil, korunması gerekli doğal varlıklar ve kültürel miras öğeleri, altyapı, ulaşım, ekolojik denge, yapılaşma, açık alanlar, sosyal ve teknik donatı alanları, toplumsal ilişkileri, ekonomik yapı gibi toplumu etkileyen bütün konuları kapsar. Şehir planlama, yatırımların ülke ölçüğündeki dağılımını belirleyen ulusal plan ve stratejilerin hazırlanması, sektörel kararları etkileyen bölgesel ölçekli planlar, çevre düzeni planları, kentsel tasarım planları, nazım ve uygulama imar planları, turizm, sanayi, ulaşım gibi sektörel planlar, koruma amaçlı imar planları, ıslah planları, toplu konut alanlarının planlanması gibi ölçeğe göre değişen ancak aynı toplumsal faydayı gözeten çalışma alanlarına sahiptir.

Günümüzde planlamanın geldiği noktada sadece plan üretmek değil, kentlerdeki strateji ve kararları etkileyen bilgiyi üretmek, araştırmak, tasarlamak ve geleceğe yönelik bilimsel tahminler geliştirmenin bütün mesleğimiz kapsamında yer almaktadır.

Şehir ve bölge planlama, temel olarak mekânsal boyutlu, uzun erimli, toplumsal yararlaraya yönelik düzenlemelerden oluşan stratejik bir kamu hizmetidir. Bu nedenle biz şehir plancıları mesleğimizi sürdürürken topluma ve halka hizmet ettiğimizin bilincinde olarak kamu yararını gözetmeyi ve bütün mesleki etkinliklerimizi bu kapsamda gerçekleştirmeyi ilke ediniriz.

Kentlerimizin karşı karşıya olduğu depremler, afetler gibi doğa kaynaklı risklerin, iklim değişikliği, toplumsal eşitsizlikler, ekonomik krizler, gibi sorunların belki de etkilerini en fazla hissettiğimiz bu dönemden geçerken şehir planlama disiplinine ilkeleri ve etiği ile birlikte olan ihtiyacımız da artıyor. Öte yandan meslek alanlarımızın gün geçtikçe daraldığı, mesleğimizin ilke edindiği hukuksal ve yasal dayanakların görmezden gelinerek politik kararların alındığı zamanlardan geçiyoruz.

Bu nedenle şehir planlama disiplinine, mesleğimize, toplumsal faydaya, kentlerimizin ve doğal alanlarımızın geleceğine sahip çıkmalıyız. Şehir planlamanın temel çalışma alanı olan mekân en temel hali ile belirli bir toprak parçası üzerindeki üretim tarzıdır.

Mekân toplumsal ilişkilerin yeniden üretimi ile sürekli olarak yeniden yaratılır. Kentsel stratejiler, toplumdaki güç ilişkileri, devlet ve toplum tarafından alınan bütün kararlar mekanları üretir ve bu nedenle mekân politiktir.

Mekanla doğrudan ilişkili olan şehir planlama da, bunun yanı sıra kaynak dağıtımı ve kullanımındaki etkileri, kentsel stratejilerin üretimindeki rolü, toplumsal çıkarları gözetirken tüm toplumun katılımı ile temsil sağlaması nedenleri ile bilimsel bir disiplin olmanın yanı sıra politiktir. Ancak mesleğimizin yaşanabilir, sürdürülebilir, refahı yüksek mekanlar oluşturması ve toplumdaki bütün aktörleri dahil ederek şehirlerin planlanması amacına yönelik ilkeleri ile birlikte planlama yargılanamaz.

Planlamayı yargılamak demek, tüm toplumu yargılamaktır!

Bu yazımızı son olarak Tayfun Kahraman'ın sözleriyle tamamlamak istiyoruz: "Kent planlamanın bir ayrıcalık belirtme aracı olarak ön plana çıktığı bu döneme kent hukukundaki istisna kanunların sınırlarını çizdiği istisna mekanlar damga vurmaktadır.". Planlamaya hem toplumdaki bütün bireyler için hem de mesleğimiz için sahip çıkmalıyız.

Aksi takdirde yaşam alanlarımız olan kentlerimizde hukukun yok sayıldığı, kamusal alanların el değiştirdiği, yeşil ve açık alanların azaldığı, toplumun geleceği düşünülmeden günümüz iktidarının ve piyasanın ayrıcalıklarına hizmet eden istisna mekanlar oluşacak, toplumun her kesimine değil yalnızca bir kısmına fayda sağlayan kentsel rant alanları artacaktır. Bu nedenle kentler yargılanamaz, mesleğimiz yargılanamaz, planlama yargılanamaz.

Kardelen ÖZTÜRK
Yönetim Kurulu Üyesi

